

МОНГОЛ УЛСЫН ИХ СУРГУУЛЬ
ШИНЖЛЭХ УХААНЫ СУРГУУЛЬ
ГАЗАРЗҮЙН ТЭНХИМ

Газарзүйн асуудлууд сэтгүүл

Journal of Geographical Issues

Volume 22 (1)

ISSN: 2312-8534

2022

Улаанбаатар хот 2022

Газарзүйн Асуудлууд сэтгүүлийн хөгжлийн тойм шинжилгээ (2001-2021) Development review analysis of Journal of Geographical Issues (2001-2021)

©Э.Алтанболд^{1*}, В.Батцэнгэл¹, Д.Энхжаргал¹, Г.Юмчмаа¹, Д.Ганпүрэв¹, Д.Амартүвшин¹
E.Altanbold^{1*}, V.Battsengel¹, D.Enkhjargal¹, G.Yumchmaa, D.Ganpurev¹, D.Amartuvshin¹

¹Газарзүйн тэнхим, Шинжлэх Ухааны Сургууль, Монгол Улсын Их Сургууль, Монгол Улс

¹Department of Geography, School of Arts and Sciences, National University of Mongolia, Mongolia

*Харилцагч зохиогч: altanbold@num.edu.mn

*Corresponding author: altanbold@num.edu.mn

Хүлээн авсан: 2021.12.12
Засварласан: 2022.02.22
Зөвшөөрөгдсөн: 2022.03.03

Хураангуй

Монголын шинжлэх ухааны салбар бүрт Монгол, Орос, Англи хэл дээр зонхилж 100 гаруй эрдэм шинжилгээний сэтгүүлийг сүүлийн 90 орчим жилийн хугацаанд хөгжүүлжээ. Гэвч Монголын тухайлсан чиглэлийн аль нэг сэтгүүлд тойм шинжилгээ хийж салбарын судалгааны хөгжлийн чиг хандлагыг нь тодруулсан судалгаа хэвлэгдээгүй байдаг. Энэ судалгаанд харьцуулсан шинжилгээний аргаар тойм шинжилгээ хийв. Энэ өгүүлэлд Газарзүйн Асуудлууд сэтгүүлийн сүүлийн 20 жилийн хугацаанд хэвлэгдсэн судалгаануудыг хооронд нь харьцуулж өгүүллийн тойм, зохиогчдийн оролцоо, салбар шинжлэх ухааны агуулга чиглэлээр нь ижил төстэй болон ялгаатай байдал, судалгааны хөгжлийн чиг хандлагыг нь тодруулав. Үр дүнгээс үзэхэд Монголын судлаачдаас гадна Орос, Герман, Их Британи, АНУ, Японы эрдэмтэд судалгааны ажлаа уг сэтгүүлд хэвлүүлсэн байна. Судалгаанд хамрагдаж буй хугацаанд нэгдүгээр зохиогчоор 168 судлаач, хамтран зохиогчоор 400 гаруй судлаач нийтдээ 359 өгүүлэл хэвлүүлж Газарзүйн Асуудлууд сэтгүүлийг хөгжүүлэхэд оролцожээ. Судалгааны хамрах хүрээг авч үзвэл Үйлчилгээний газарзүй, Цаг уур, уур амьсгал, Газрын харилцаа, Хотын газарзүй, Хүрээлэн буй орчин судлал, Ус судлал, Хөдөө аж ахуйн газарзүй, Рекреацийн газарзүй, Зайнаас тандан судлал, геоморфологийн чиглэлийн судалгаа 10 буюу түүнээс дээш тооны өгүүлэл хэвлэгдсэн байв. Харин газарзүйн үндсэн суурь салбарууд болох физик болон нийгмийн газарзүйн суурь судалгааны ажлууд харьцангуй цөөн хэвлэгдсэн байв. Сэтгүүлийн үндсэн чиг хандлага нь физик газарзүй, нийгэм-эдийн засгийн газарзүйд суурилсан салбар дундын судалгааны бүтээлийг ёс зүйтэй, шударга шүтлүүрээр шигшиж хэвлэхийг зарчим болгожээ.

Түлхүүр үгс: Газарзүйн Асуудлууд сэтгүүл, Харьцуулсан шинжилгээ, Газарзүй, Эрдэм шинжилгээний сэтгүүл, Үйлчилгээний газарзүй

Abstract

For the last 90 years, approximately 100 research magazines have been published in each scientific sector of Mongolia in the Mongolian, Russian and English languages. But there is not any published research which clarifies development trends of each sector involving a review and analysis in the scientific journal of any specific area or sector in Mongolia. I have undertaken a review and analysis of this research using a comparative analysis method. In this article, the research published in the journal of Geographic Issues over the last 20 years was compared. This involved the review of articles, the involvement of authors, the similarities and differences in the field of scientific content, and the development trends of research. This was all clarified. The results showed that except for Mongolian researchers, Russian, German, British, American and Japanese researchers published their articles in this journal. Within the period the research involved 168 researchers who participated as a first author and 400 researchers as other authors in the publication of a total of 359 articles in developing the journal of Geographical Issues. Regarding the scope, more than 10 articles were published in the areas of service geography, meteorology and climate science, land relations, urban geography, environmental science, hydrology, agricultural geography, recreational geography, remote sensing and geomorphological studies. Baseline study materials of physics and social geography, which are the main sectors of the geography, have comparatively been published rarely. The main trend of the magazine is inter-sectoral research work based on physical geography and socio-economic geography. It was a key principle of this magazine to publish this research by filtering them in an ethical and fair manner.

Keywords: Journal of Geographical Issues, Comparison analysis, Geography, Scientific journal, Service geography

©Зохиогчийн оруулсан хувь нэмэр: Э.Алтанболд болон В.Батцэнгэл: Онолын үндэслэл, аргазүй боловсруулалт, өгөгдөл боловсруулалт, үндсэн бичвэр, Д.Энхжаргал болон Г.Юмчмаа: Өгөгдөл боловсруулалт, бичвэрийн үндсэн засвар, Д.Ганпүрэв болон Д.Амартүвшин: Үр дүнгийн хяналт.

Оршил

Дэлхий нийтэд шинжлэх ухааны тодорхой чиглэлийг хөгжүүлэхийн тулд эрдэм шинжилгээний бичиг буюу сэтгүүлийг эрхлэн гаргаж иржээ. Олон улсад байгалийн ухааны чиглэлийн эрдэм шинжилгээний сэтгүүлүүд нэлээд өндөр байр суурийг эзэлдэг (Meho, Yang, 2007). Байгалийн шинжлэх ухааны чиглэлээр хамгийн анхны судалгааны нийтлэл нь одон орны чиглэлээр 1543 онд хэвлэгдэж байв (Ravetz, 1974). Харин газарзүйн шинжлэх ухааны хамгийн анхны эрдэм шинжилгээний сэтгүүл нь Их Британи улсын Хатан Хааны нэрэмжит Газарзүйн нийгэмлэг (Royal Geographical Society)-ээс 1831 оноос эхлэн эрхлэн гаргасан “The Geographical Journal” сэтгүүл юм (Middleton, 1978). Тухайн сэтгүүлд газарзүйн бүх талын судалгааг хамарсан судалгааг нийтэлдэг (Collier, Inkpen, 2003).

Олон улсын хэмжээнд тогтмол хэвлэгдэн гарч буй эрдэм шинжилгээний сэтгүүлүүдэд харьцуулсан шинжилгээ хийх замаар тухайн салбарын хамрах хүрээ, хөгжлийн чиг хандлагыг нь тодруулж иржээ (Benny et al., 2015; Dutta, 2019; Xu et al., 2020; Wang et al., 2021). Энэ нь тухайн сэтгүүлийн хөгжлийн үндсэн чиг хандлага, цаашдын зорилгыг тодорхойлох гол хөшүүрэг болдог байна.

Монгол улсад шинжлэх ухааны орчин үеийн хөгжил XX зууны 20-иод оноос эхлэлтэй (Даш, Мандах, 2011). Харин 1942 онд Монгол Улсын Их Сургууль (МУИС), 1961 онд Шинжлэх Ухааны Академи (ШУА) байгуулагдсан нь эрдэм шинжилгээний сэтгүүлийг хөгжүүлэх үндсэн суурь нөхцөл болжээ (Otgonchimeg, Solongo, 2019; Батдорж, 2019). Энэ үеэс эхлэн одоог хүртэл Монголын шинжлэх ухааны салбар бүрт Монгол, Орос, Англи хэл дээр зонхилж 100 гаруй эрдэм шинжилгээний сэтгүүлийг (тогтмол болон тогтмол бус) хөгжүүлжээ (МУИС-ийн эрдмийн зөвлөл, 2019; ШУА-ийн Философийн хүрээлэн, 2021). Гэвч одоогоор Монголын дотоодын тухайлсан салбар шинжлэх ухааны чиглэлийн аль нэг сэтгүүлд тойм шинжилгээ хийж хөгжлийн чиг хандлагыг нь тодруулсан судалгаа хэвлэгдээгүй байдаг.

МУИС-ийн Газарзүйн салбар нь 1956 онд байгуулагдсан (Баянтөр, Батцэнгэл, 2016). Сүүлийн 60 гаруй жилийн хугацаанд тухайн чиглэлээр судлаач, мэргэжилтэн, багш нарыг бэлтгэхийн зэрэгцээ салбарын шинжлэх ухааны шинэ үр дүнгүүдийг түгээх зорилгоор Газарзүйн Асуудлууд сэтгүүлийг 2001 оноос эхлэн эрхлэн хэвлүүлж иржээ. Монголын газарзүйн шинжлэх ухааны судалгааны шинэ үр дүнгүүдийг түгээх зорилготой. Тухайн сэтгүүл нь жилд 1-2 дугаар хэвлэгдэж ирсэн ба 2004, 2006, 2013 онуудад тодорхой шалтгааны улмаас хэвлэгдээгүй байна.

Энэ судалгаанд Газарзүйн Асуудлууд сэтгүүлийн сүүлийн 20 жилийн хугацаанд хэвлэгдсэн 359 өгүүлэлд тулгуурлан судалгааны хөгжлийн чиг хандлагад нь шинжилгээ хийхийг зорив. Үндсэн зорилгын хүрээнд Газарзүйн Асуудлууд сэтгүүлийн агуулгын хувьд голлох хувь нэмэр оруулсан судлаачдыг тодруулах, судалгааны чиглэлүүдийг ялган шинжлэх, хамрах хүрээг гаргах, салбарын хөгжлийн чиг хандлагыг тодорхойлох явдал юм.

Судалгааны материал, аргазүй

Газарзүйн асуудлууд сэтгүүлийн 2001-2021 оны хооронд хэвлэгдсэн <https://journal.num.edu.mn/GP/issue/archive> санд тулгуурлан судалгааны материалаа бүрдүүлсэн.

Судалгаанд харьцуулсан шинжилгээ (Comparison analysis)-ний аргыг ашигласан. Энэ арга нь хоёр ба түүнээс дээш тооны өгөгдлийг хооронд нь харьцуулна (Ragin, 2014). Энэ шинжилгээ нь хоорондоо уялдаатай хэд хэдэн чухал үүргийг гүйцэтгэж шинжлэх ухааны тодорхой давуу талуудыг тодруулдаг онцлогтой (Rihoux, 2006).

Байгалийн шинжлэх ухааны хувьд энэ арга нь хоёр ба түүнээс дээш тооны өгөгдлийг харьцуулан шинжлэх замаар тухайн салбарын түүхэн хөгжлийн чиг хандлагыг тодорхойлох, шинэчлэн сайжруулах зорилгоор ашигладаг. Ихэвчлэн цаг хугацааны өгөгдлийн цувааг хооронд жиших, дүгнэх, тодруулах байдлаар ашиглах ба ерөнхийдөө өгөгдлийн нэгдсэн дүн шинжилгээ юм (Rihoux, 2006). Харьцуулсан шинжилгээнд тухайн өгөгдлийг S буюу цаг хугацааны харьцуулалт, N буюу өгөгдөл хоорондын харьцуулалт гэж ялгадаг (Ragin, 2014; Esser, Vliegenthart, 2017). Энэ судалгаанд S болон N хоорондын харьцуулсан шинжилгээ хийх замаар үр дүнгээ тодорхойлсон.

Газарзүйн судалгаанд орон зай, цаг хугацааны хувьд өөрчлөгдөж ирсэн өгөгдлийг харьцуулах нь чухал байдаг (Losos, Glog, 2003). Орон зайн болон цаг хугацааны өгөгдлүүд нь тоон өгөгдлөөр илэрхийлэгдэх шаардлагатай байдаг. Тоон болон чанарын өгөгдлүүдийг хооронд

нь харьцуулах байдлаар хоёрдогч үр дүнг боловсруулан гарган авах нь харьцуулсан судалгаанд өргөн ашиглагддаг (Kolb, 2012).

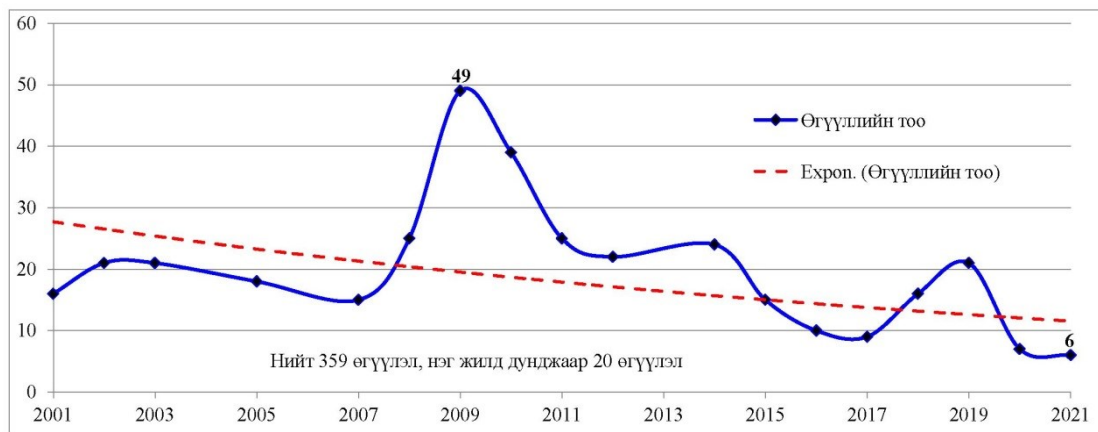
Энэ судалгаанд Газарзүйн асуудлууд сэтгүүлийн сүүлийн 20 жилийн хугацаанд хэвлүүлж нийтлүүлсэн судалгаануудад цаг хугацааны дарааллын дагуу хооронд нь харьцуулж ижил төстэй болон ялгаатай байдал, хөгжлийн зүй тогтлыг нь тодруулсан. Түүнчлэн судлаачдын судалгааны баримталж ирсэн тулгуур зарчмуудыг ямар нэгэн байдлаар үгүйсгэх, өөрчлөхгүйгээр агуулгын хувьд судалгааны хамрах хүрээ, үндсэн чиглэлүүд, хөгжлийн чиг хандлагад нь шинжилгээ хийсэн.

Судалгааны үр дүн ба хэлэлцүүлэг

Өгүүллийн тойм: Газарзүйн Асуудлууд сэтгүүлд 2001 оноос хойш нийтдээ 359 өгүүлэл хэвлэгдэж нэг жилд дунджаар 20 өгүүлэл нийтлэгдэж салбарын судлаач, мэргэжилтэн, оюутнуудын хүртээл болж байжээ (Хүснэгт 1, Зураг 1). Уг сэтгүүлийн зарим дугаарууд нь тусгайлсан сэдвийн хүрээнд дугаарууд хэвлэгдэн гарч байжээ. Дурьдвал 2007 онд аялал жуулчлалын чиглэлээр, Цаг уур, ус судлал, хүрээлэн буй орчны чиглэлээр 2010, 2012 онуудад, Газрын харилцааны чиглэлээр 2019 онд тусгай дугаарууд нийтлэгдэж байв.

Хүснэгт 1. Газарзүйн Асуудлууд сэтгүүлд хэвлэгдсэн өгүүллийн тоо, жилээр

Он	2001	2002	2003	2005	2007	2008	2009	2010	2011
Өгүүллийн тоо	16	21	21	18	15	25	49	39	25
Он	2012	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Өгүүллийн тоо	22	24	15	10	9	16	21	7	6

Зураг 1. Газарзүйн Асуудлууд сэтгүүлд хэвлэгдсэн өгүүллийн тоон хандлага (2001-2021)

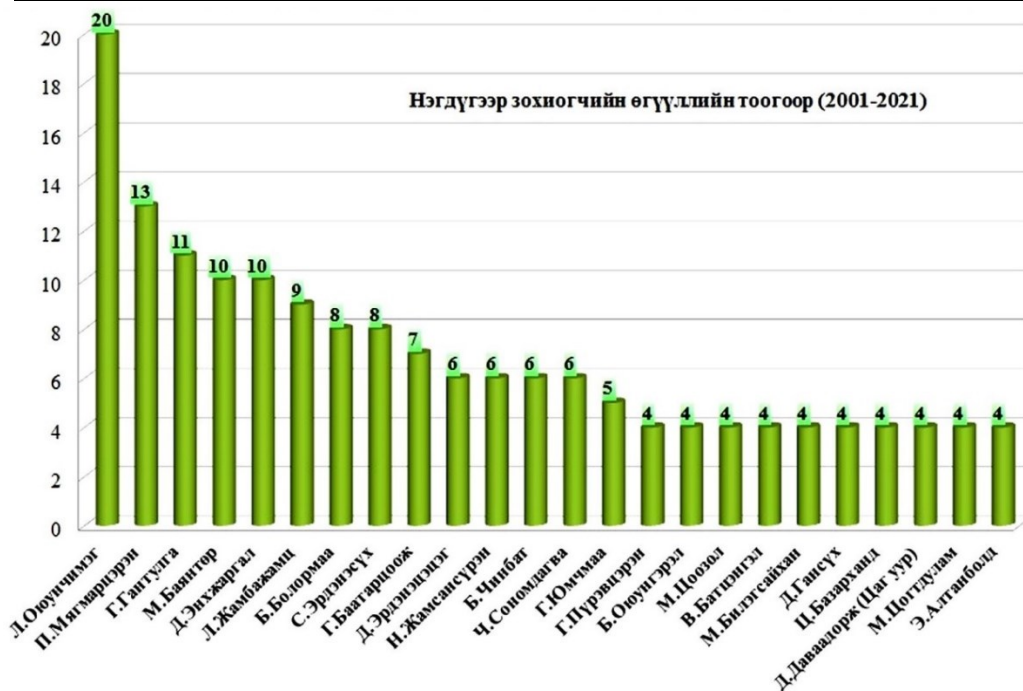
Тухайн сэтгүүлд хэвлэгдсэн өгүүллийн тоон хандлагаас үзвэл сүүлийн 20 жилийн хугацаанд буурах хандлагатай байна. Уг сэтгүүлд хамгийн олон судалгааг 2009 онд 49 өгүүлэл хэвлэгдэж байсан бол хамгийн цөөн судалгааг 2021 онд 6 өгүүлэл хэвлэгджээ. 2008-2014 онуудад 20 буюу түүнээс дээш тооны өгүүлэл хэвлэгдсэн байна. Энэ үед МУИС-ийн газарзүйн салбар нь Газарзүй-Геологийн факультет (сургууль) буюу салбар сургуулийн хэмжээнд үйл ажиллагаа явуулж байсан. Тухайн үед газарзүйн чиглэлд хамаарах дэд салбаруудын хоорондын уялдаат судалгаа, гадаад, дотоодын хамтын ажиллагаа, хээрийн судалгааны үйл явц нь хэвлэгдсэн өгүүллийн тоонд нөлөөлсөн байж болох юм. Өгүүллийн тоо буурах шалтгаан нь тухайн сэтгүүлд 2016 оноос судалгааны чанарыг сайжруулах зорилгоор давхар нууц хянан магадлагаа (Double blind peer review) хийгдэж эхэлсэнтэй холбоотой байж болох юм. Түүнчлэн 2020-2021 онуудад тус бүр 6-7 өгүүлэл хэвлэгдсэн нь тооны хувьд хамгийн бага үзүүлэлт бөгөөд сүүлийн хоёр жилийн хугацаанд дэлхийн нийтийг хамарсан ковид өвчний нөлөөгөөр хөл хорио тогтоосонтой холбоотой байх магадлалтай. Учир нь газарзүйн чиглэлд салбар хоорондын гадаад, дотоод хамтын ажиллагаа, хээрийн судалгаанд тулгуурласан үр дүнгүүдийг гаргах хандлага давамгайлдаг.

Судлаачдын оролцоо: Газарзүйн Асуудлууд сэтгүүлд 2001 оноос хойших хугацаанд Монголын судлаачдаас гадна Орос, Герман, Их Британи, АНУ, Японы эрдэмтэд судалгааны ажлаа хэвлүүлж байв. Судалгаанд хамрагдаж буй 20 жилийн хугацаанд нэгдүгээр зохиогчоор 168 судлаач (Хамтран зохиогчоор 400 гаруй судлаач) нийтдээ 359 өгүүлэл хэвлүүлсэн байна. Эдгээрээс 2 ба түүнээс дээш өгүүлэл хэвлүүлсэн 62 судлаачийг харуулав (Хүснэгт 2).

Хүснэгт 2. Нэгдүгээр зохиогчоор 2 ба түүнээс дээш өгүүлэл хэвүүлсэн судлаачид (2001-2021)

№	Нэгдүгээр зохиогч	Харьяалал (Сэтгүүлд хэвлэгдсэн тухайн үеийн байгууллагын нэрээр)	Өгүүллийн тоо
1	Л.Оюунчимэг	МУИС	20
2	П.Мягмарцэрэн	МУИС	13
3	Г.Гантулга	МУИС	11
4	М.Баянтөр	МУИС	10
5	Д.Энхжаргал	МУИС	10
6	Л.Жамбажамц	МУИС	9
7	Б.Болормаа	МУИС	8
8	С.Эрдэнэсүх	МУИС	8
9	Г.Баатарцоож	МУИС	7
10	Д.Эрдэнэцэцэг	МУИС	6
11	Н.Жамсансүрэн	МУИС	6
12	Б.Чинбат	МУИС	6
13	Ч.Сономдагва	МУИС	6
14	Г.Юмчмаа	МУИС	5
15	Г.Пүрэвцэрэн	МУИС	4
16	Б.Оюунгэрэл	Газарзүйн хүрээлэн	4
17	М.Цоозол	МУИС	4
18	В.Батцэнгэл	МУИС	4
19	М.Билэгсайхан	ХҮДС	4
20	Д.Гансүх	Аялал жуулчлалын менежментийн хүрээлэн	4
21	Ц.Базарханд	МУИС	4
22	Д.Даваадорж (Цаг уур)	МУИС	4
23	М.Цогтдулам	МУИС	4
24	Э.Алтанболд	МУИС	4
25	Ч.Лхагвасүрэн	Ховд ИС	3
26	Д.Энхтайван	Газарзүйн хүрээлэн	3
27	О.Батхишиг	Газарзүйн хүрээлэн	3
28	Д.Батсүрэн	МУИС	3
29	Б.Ариунсанаа	МУИС	3
30	Л.Баясгалан	ХААИС	3
31	Д.Батболд	ХААИС	3
32	Д.Сандэлгэр	МУИС	3
33	Г.Мэндсайхан	ХААИС	3
34	С.Мөнхнаран	МУИС	3
35	Г.Бямбахүү	МУИС	3
36	Ч.Заяа	МУИС	3
37	Ж.Цэрэнсодном	Газарзүйн хүрээлэн	2
38	З.Мөнхөө	МУИС	2
39	Ч.Гончигсумлаа	МУИС	2
40	Г.Сарантуяа	МУИС	2
41	Л.Уранбилэг	ХААИС	2
42	Е.Батчулуун	МУБИС	2
43	Б.Солонгоо	МУИС	2
44	С.Амаржаргал	ХҮДС	2
45	Д.Сайнбаяр	Газарзүйн хүрээлэн	2
46	Б.Мөнхтогтох	Хангай ДС	2
47	Т.Цэнгэл	МУИС	2
48	Г.Батжаргал	Ус цаг уур, орчны судалгааны хүрээлэн	2
49	Н.Хишигжаргал	Дорнод аймгийн Ус цаг уур, орчны судалгааны хүрээлэн	2
50	Б.Эрдэнэцэцэг	Ус цаг уур, орчны судалгааны хүрээлэн	2
51	З.Мөнхцэцэг	МУИС	2
52	И.Мягмаржав	ХААИС	2
53	Л.Оюунжаргал	Ус цаг уур, орчны судалгааны хүрээлэн	2
54	Б.Доржсүрэн	ШУТИС	2
55	П.Оюунбат	Газарзүйн хүрээлэн	2
56	Н.Гантуяа	МУИС	2

57	Ч.Болорчулуун	МУИС	2
58	М.Буяндэлгэр	Нийслэлийн газрын алба	2
59	П.Цэенханд	Газарзүй-Геоэкологийн хүрээлэн	2
60	Д.Дорлигжав	МУИС	2
61	Б.Батзолбоо	ШУТИС	2
62	Н.Энхтуяа	МУИС	2

Зураг 2. Газарзүйн асуудлууд сэтгүүлд 4 ба түүнээс дээш өгүүлэл хэвлүүлсэн судлаачид

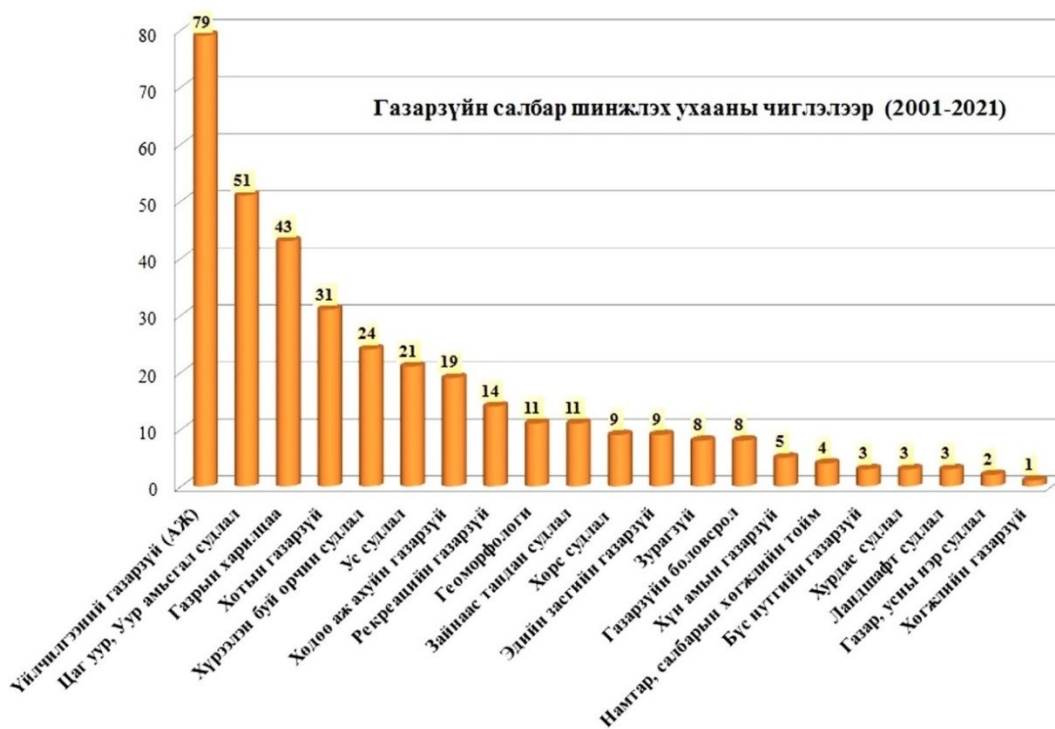
Газарзүйн Асуудлууд сэтгүүлд 4 буюу түүнээс дээш өгүүлэл хэвлүүлсэн нэгдүгээр зохиогч нарыг графикаар харуулж голлох судалгааны чиглэлээр нь багцалж тодорхойлов (Зураг 2). Судлаачдын оролцооны хувьд Л.Оюунчимэг, Д.Энхжаргал, Г.Баатарцоож, Д.Гансүх, Н.Жамсансүрэн нар үйлчилгээний газарзүй буюу аялал жуулчлал чиглэлээр, П.Мягмарцэрэн, Г.Гантулга, Б.Болормаа, Б.Чинбат, Ц.Базарханд, Г.Пүрэвцэрэн нарын судлаачид газрын харилцаа, ХАА-н газарзүй, хотын газарзүйн чиглэлээр, М.Баянтөр хотын газарзүй, нийгэм-эдийн засгийн газарзүй, хүн ам, бүс нутгийн газарзүйн чиглэлээр, В.Батцэнгэл, М.Цогтдулам нар бүс нутгийн газарзүй, зайнаас тандан судлалын чиглэлээр, Л.Жамбажамц, С.Эрдэнэсүх, М.Цоозол, Д.Даваадорж нарын судлаачид цаг уур, уур амьсгалын чиглэлээр уг сэтгүүлд өгүүлэл хэвлүүлж байжээ. Харин зурагзүйн чиглэлээр Д.Эрдэнэцэг, Хүрээлэн буй орчин судлалын чиглэлээр Ч.Сономдагва, Газарзүйн боловсролын чиглэлээр Г.Юмчмаа, Рекреацийн газарзүйн чиглэлээр М.Билэгсайхан, Ландшафтын чиглэлээр Б.Оюунгэрэл, геоморфологийн чиглэлээр Э.Алтанболд нар тус сэтгүүлд 4 буюу түүнээс дээш тооны өгүүлэл тус бүр хэвлүүлжээ. Уг сэтгүүлд өгүүлэл хэвлүүлсэн зохиогчдын бүрэлдэхүүнээс үзэхэд МУИС-ийн судлаачид давамгайлж байв. Цаашид бусад байгууллагын судлаачдын оролцоог нэмэгдүүлж солонгоруулах нь ашиг сонирхолын зөрчлөөс ангид, бие даасан хараат бус сэтгүүл болж төлөвшихөд чухал ач холбогдолтой юм.

Судалгааны хамрах хүрээ, хөгжлийн чиг хандлага: Газарзүйн асуудлууд сэтгүүлд сүүлийн 20 жилийн хугацаанд хэвлэгдсэн судалгаануудыг агуулгын хувьд чиглэлээр нь хувааж хөгжлийн чиг хандлагыг нь тодорхойлов (Хүснэгт 3).

Хүснэгт 3. Газарзүйн салбар шинжлэх ухааны судалгааны чиглэлээр (2001-2021)

№	Судалгааны чиглэл	Салбар шинжлэх ухааны чиглэлээр (2001-2021)
1	Үйлчилгээний газарзүй (Аялал жуулчлал)	79
2	Цаг уур, уур амьсгал судлал	51
3	Газрын харилцаа	43

4	Хотын газарзүй	31
5	Хүрээлэн буй орчин судлал	24
6	Ус судлал	21
7	Хөдөө аж ахуйн газарзүй	19
8	Рекреацийн газарзүй	14
9	Геоморфологи	11
10	Зайнаас тандан судлал	11
11	Хөрс судлал	9
12	Эдийн засгийн газарзүй	9
13	Зурагзүй	8
14	Газарзүйн боловсрол	8
15	Хүн амын газарзүй	5
16	Намтар, салбарын хөгжлийн тойм	4
17	Бүс нутгийн газарзүй	3
18	Хурдас судлал	3
19	Ландшафт судлал	3
20	Газар, усны нэр судлал	2
21	Хөгжлийн газарзүй	1
	Нийт	359

Зураг 3. Газарзүйн Асуудлууд сэтгүүлд хэвлэгдсэн судалгаануудын салбар шинжлэх ухааны чиглэл

Уг сэтгүүлд 2001 оноос хойш хэвлэгдсэн судалгаануудаас үзэхэд үйлчилгээний газарзүй буюу аялал жуулчлалын чиглэлээр 79 өгүүлэл хэвлэгдсэн бөгөөд нийт судалгааны 22% буюу 1/5-ийг эзэлж байв. Энэ нь 1990-ээд оны сүүл үеэс Монголд аялал жуулчлалын салбарыг эрчимтэй хөгжүүлэх бодлогыг төрөөс үе шаттайгаар явуулж эхэлсэн байдаг. Энэ бодлоготой уялдуулан газарзүйн салбарын судлаачид байгаль, түүх, соёлын нөөцөд тулгуурласан аялал жуулчлал, бүс нутгийн аялал жуулчлал хөгжүүлэх төлөвлөлтийн асуудлууд, жуулчлалын менежмент, олон улсын туршлага, эрхзүйн орчин, жуулчлалтай холбоотой байгаль орчны тулгамдсан асуудлууд, тусгай сонирхолын аялал жуулчлал, марктенгийн чиглэлээр судалгаануудыг эрчимтэй хэвлүүлжээ.

Цаг уур, Уур амьсгал судлалын чиглэлээр 51 өгүүлэл буюу нийт судалгааны 14%-ийг эзэлж байв. Энэ чиглэлд цаг уурын урьдчилан мэдээлэх аргазүй, инверсийн судалгаа, уур

амьсгалын горим, орчин үеийн өөрчлөлт, байгалийн гамшиг салхины нөлөө, хур тунадастай холбоотой ган, зудын тооцоо, хөдөө аж ахуйн цаг уурын чиглэлээрх судалгаанууд зонхилж байв.

Газрын харилцааны чиглэлээр нийт судалгааны 12% хамрагдаж байв. Энэ нь төрөөс газар ашиглахтай холбоотойгоор газрыг эзэмшүүлэх, өмчлөх, хот суурин газруудад төлөвлөлт хийх зэрэг бодлогын арга хэмжээтэй уялдан тухайн чиглэлд 43 өгүүлэл хэвлэгдсэн байна. Тодруулбал газрын эрхийг баталгаажуулж буй нөхцөл байдал боловсронгуй болгох чиглэл, газрын мониторинг судалгаа, газар ашиглалттай холбоотой судалгааны орчин үеийн аргазүйн асуудлууд, хот болон хөдөөгийн газар ашиглалттай холбоотой асуудлууд, газар зохион байгуулалт, кадастр, хот төлөвлөлт, геодезийн чиглэлээр ихэнх судалгааны ажлууд хэвлэгдсэн байна.

Хотын газарзүйн чиглэлд хамаарах судалгаа 31 өгүүлэл буюу нийт судалгааны 9%-ийг эзэлжээ. Энд хот суурин газрын орон зайн төлөвлөлт, хотын тэлэлтийн чиг хандлага, хотжилтын ангилал, чиг үүргийн бүсчлэл, бүс нутгуудын хотжилтын чиг хандлага руу чиглэсэн судалгааны ажлууд хэвлэгджээ.

Орчин үеийн газарзүйн хэрэглээний салбарт хамаарагдах хүрээлэн буй орчин судлалын чиглэлээр 24 өгүүлэл буюу нийт судалгааны 7%-ийг эзэлж байв. Энэ чиглэлд агаарын, хөрсний, усны бохирдол нь хүн амын эрүүл мэндэд хэрхэн нөлөөлөх чиглэлд ихэнх судалгаа нь чиглэгдсэн байв.

Ус судлалын чиглэлээр уг сэтгүүлд 21 өгүүлэл буюу нийт судалгааны 6%-ийг эзэлж байв. Энэ чиглэлд Монгол орны гадаргын устай холбоотойгоор голуудын урсцын горим, загварчлал, түүнд нөлөөлөх хүчин зүйлс, усан хангамж, нөөцийн асуудал, ус ашиглалттай холбоотой асуудлуудыг түлхүү судалж нийтлүүлсэн байв.

Хөдөө аж ахуйн газарзүйн чиглэлээр 19 өгүүлэл буюу нийт судалгааны 5% орчим хувийг эзэлжээ. Тодруулбал агуулгын хувьд бэлчээрийн мал аж ахуй, газар тариалангийн бүс нутгийн асуудлуудыг хөндсөн судалгаанууд хэвлэгджээ.

Рекреацийн газарзүйн чиглэлд нийт судалгааны 4% буюу 14 өгүүлэл хэвлэгдсэн байна. Агуулгын хувьд амралт, сувилалын газарзүйн системчилсэн судалгааны аргазүйн асуудал, байгалийн рекреацийн нөөц, орон зайн төлөвлөлтийн чиглэлд төвлөрсөн судалгаанууд нийтлэгджээ.

Физик газарзүйн үндсэн чиглэлд хамаарах геоморфологи, Хөрс, хурдас, ландшафт судлалын чиглэлээр харьцангуй цөөн буюу 3-11 хүртэл тооны өгүүлэл хэвлэгджээ. Газарзүйн үндсэн суурь чиглэлд хамаарах дээрх чиглэлүүдийн эзлэх хувь нийт судалгааны 1-3%-ийг тус бүр эзэлж байв. Тодруулбал геоморфологийн чиглэлээр нуурын хотгорын судалгаа, хөрс, хурдас, ландшафтын чиглэлээр хэв шинжийн судалгаанууд голлон хэвлэгдсэн байна.

Нийгмийн газарзүйн чиглэлд хамаарах эдийн засаг, хүн ам, бүс нутаг, газар, усны нэр судлал, хөгжлийн газарзүйн чиглэлээр нэлээд цөөн буюу 1-9 өгүүлэл, нийт судалгааны 1-2 орчим хувийг эзэлж байна. Агуулгын хувьд нийгэм эдийн засгийн орон зайн төлөвлөлт, хүн амын шилжилт хөдөлгөөний орон зайн асуудлуудыг голлон хөндөж судалжээ.

Эндээс Физик болон нийгмийн газарзүйн суурь судалгааны ажлууд харьцангуй цөөн хэвлэгдэж ирсэн нь харагдаж байв.

Орчин үеийн газарзүйн салбарт түлхүү ашиглагдаж буй зайнаас тандан судлалын чиглэлээр 11 өгүүлэл буюу нийт судалгааны 3%-ийг эзэлж байв. Агуулгын хиймэл дагуулын тоон болон зурган мэдээг боловсруулах аргазүйн чиглэлийн судалгаанууд голлон хэвлэгдсэн байна.

Газарзүйн үндсэн салбарт хамаарах зурагзүй, газарзүйн боловсролын чиглэлээр тус бүр 8 өгүүлэл буюу нийт судалгаанд тус бүр 2%-ийг дээрх дэд салбарууд эзэлж байв. Зурагзүйн агуулгын хувьд газарзүйн төрөл бүрийн хэмжээтэй зураг зохиох ажлын аргазүйн судалгаа голлож байв. Газарзүйн боловсролын чиглэлийн судалгааны агуулгад их дээд болон ерөнхий боловсролын сургуулийн газарзүйн сургалтын аргазүйн чиглэлд голлон судалгаа хийгдсэн байв.

Газарзүйн Асуудлууд сэтгүүлд хэвлэгдсэн судалгааг газарзүйн үндсэн хоёр чиглэлээр нь ангилж үзвэл нийгэм-эдийн засгийн газарзүйд хамаарах судалгаа нийт судалгааны 72%, Физик газарзүйд хамаарах судалгаа 28%-ийг эзэлж байв.

Дүгнэлт

Газарзүйн Асуудлууд сэтгүүлд 2001 оноос хойш нийтдээ 359 өгүүлэл, нэг жилд дунджаар 20 орчим өгүүлэл хэвлэгдсэн байна. Тухайн сэтгүүлд хэвлэгдсэн өгүүллийн тоон хандлагаас үзвэл сүүлийн 20 жилийн хугацаанд буурах хандлагатай байв. Уг сэтгүүлд хамгийн олон судалгаа 2009 онд 49 өгүүлэл хэвлэгдэж байсан бол хамгийн цөөн судалгааг 2021 онд 6 өгүүлэл хэвлэгджээ. Судалгааны ажлын тоон өөрчлөлтөд судлаачдын гадаад, дотоодын хамтын ажиллагаа, хээрийн болон лабораторийн судалгаа, судлаачдын хамтарсан төсөл, хөтөлбөрүүдийн хэрэгжилт, сэтгүүлийн хянан магадлагааны үйл явц нөлөөлжээ. Түүнчлэн МУИС-ийн салбарын бүтэц, зохион байгуулалтын өөрчлөлт болон нийгэм, эдийн засаг, дэлхий нийтийг хамарсан цар тахлын нөлөөлөл судалгааны тоонд нөлөөлсөн байх магадлалтай байна.

Уг сэтгүүлд Монголын судлаачдаас гадна Орос, Герман, Их Британи, АНУ, Японы эрдэмтэд судалгааны ажлаа хэвлүүлсэн байв. Энэ нь цаашид гадаад хамтын ажиллагаагаа хөгжүүлж олон улсын хэмжээнд хүрэхүйц судалгааны ажлуудыг хэвлүүлэх боломжтой болохыг харуулж байна. Судалгаанд хамрагдаж буй хугацаанд нэгдүгээр зохиогчоор 168 судлаач, хамтран зохиогчоор 400 гаруй судлаач тухайн сэтгүүлийг хөгжүүлэхэд хувь нэмрээ оруулжээ.

Судалгааны хамрах хүрээг авч үзвэл үйлчилгээний газарзүй, Цаг уур, уур амьсгал, Газрын харилцаа, Хотын газарзүй, Хүрээлэн буй орчин судлал, Ус судлал, Хөдөө аж ахуйн газарзүй, Рекреацийн газарзүй, Зайнаас тандан судлал, геоморфологийн чиглэлийн судалгаа 10 буюу түүнээс дээш тооны өгүүлэл хэвлэгдсэн байв. Харин газарзүйн суурь судалгааны ажлууд харьцангуй цөөн хэвлэгджээ.

Газарзүйн үндсэн хоёр чиглэлээр нь ангилж үзэхэд нийгэм-эдийн засгийн газарзүйн судалгаа 72%, Физик газарзүйн судалгаа 28%-ийг эзэлж байв. Цаашид физик газарзүйд суурилсан судалгааг хөгжүүлэх шаардлага илүүтэй тулгарч байгааг харуулж байна.

Сэтгүүлийн үндсэн чиг хандлага нь физик газарзүй, нийгэм-эдийн засгийн газарзүйд суурилсан судалгааны бүтээлийг ёс зүйтэй, шударга шүүлтүүрээр шигшиж хэвлэхийг зарчим болгожээ.

Цаашид Газарзүйн Асуудлууд сэтгүүлийн зохиогчдын байгууллага, салбарын оролцоог тэлэх, үйл ажиллагааг олон улсын хэмжээнд хүргэх, судлаачны чанарыг сайжруулах, агуулгын хувьд хамрах хүрээг тэлэх шаардлагатай юм.

Ном зүй

- Батдорж, Ч. (2019). Three Russian students who worked at the Mongolian Scientific Committee from 1923 to 1926. *Mongolica*, 22(2), 41-45.
- Баянтөр, М., Батцэнгэл, В (Ред). (2016). *Газарзүйн салбар 60 жилд*, Улаанбаатар хот, 4-5
- Даш, Д., Мандах, Н. (2011). *Газарзүйн шинжлэх ухааны хөгжлийн түүх*, Улаанбаатар хот, 370-400
- МУИС-ийн Эрдмийн зөвлөл. (2019). *Дотоодын эрдэм шинжилгээний сэтгүүлийн жагсаалт*, <https://www.num.edu.mn/home/content/3491>
- ШУА-ийн Философийн хүрээлэн. (2021). *Монгол улсад шинжлэх ухааны сэтгүүл үүсэж хөгжсөн нь*, Эрдэм шинжилгээний цахим хурлын илтгэл, https://cdn.gosmart.mn/ID3tvauNMUKnq5TqU275jQ/ipsadmin/news/intro_scientific%20journals.pdf
- Benny, R., Krishnan, L., & Nabi, M. A. (2015). International Journal of Emerging Trends in Engineering Research. *International Journal*, 3(12).
- Collier, P., & Inkpen, R. (2003). The Royal Geographical Society and the development of surveying 1870–1914. *Journal of Historical Geography*, 29(1), 93-108.
- Dutta, M. (2019). Trends in the Journal of Geography and Geology: A Five-Year Bibliometrics Analysis. *International Journal of Humanities and Social Science Invention (IJHSSI)*, 8 (01), 9-17
- Esser, F., & Vliegthart, R. (2017). Comparative research methods. *The international encyclopedia of communication research methods*, 1-22.
- Kolb, S. M. (2012). Grounded theory and the constant comparative method: Valid research strategies for educators. *Journal of emerging trends in educational research and policy studies*, 3(1), 83-86.

- Losos, J. B., & Glor, R. E. (2003). Phylogenetic comparative methods and the geography of speciation. *Trends in Ecology & Evolution*, 18(5), 220-227.
- Meho, L. I., & Yang, K. (2007). Impact of data sources on citation counts and rankings of LIS faculty: Web of Science versus Scopus and Google Scholar. *Journal of the American Society for Information Science and Technology*, 58(13), 2105-2125.
- Middleton, D. (1978). Guide to the Publications of the Royal Geographical Society 1830-1892. *Geographical Journal*, 99-116.
- Otgonchimeg, D., & Solongo, E. (2019). Development of education in Mongolia: State and prospects of development (based on Historical Sources). In *Формы и методы социальной работы в различных сферах жизнедеятельности* (pp. 182-186).
- Ragin, C. C. (2014). *The comparative method*. University of California Press.
- Ravetz, J. R. (1974). Nicolaus Copernicus (1473-1543). *Proceedings of the Royal Society of London. A. Mathematical and Physical Sciences*, 336(1604), 5-9.
- Rihoux, B. (2006). Qualitative comparative analysis (QCA) and related systematic comparative methods: Recent advances and remaining challenges for social science research. *International Sociology*, 21(5), 679-706.
- Wang, X., Chang, Y., Xu, Z., Wang, Z., & Kadiramanathan, V. (2021). 50 Years of international journal of systems science: a review of the past and trends for the future. *International Journal of Systems Science*, 52(8), 1515-1538.
- Xu, M., Williams, P. J., Gu, J., & Zhang, H. (2020). Hotspots and trends of technology education in the International Journal of Technology and Design Education: 2000–2018. *International Journal of Technology and Design Education*, 30(2), 207-224.